

Fem godt voksne karer som til sammen har 196 år på samme arbeidssted. De har hatt samme garderobeskap, men fire arbeidsgivere. I gode tider og i dårlige tider. Og det blir gode dager igjen. For det ordner seg alltid, sier 70-tallskameratene ved Vale Manganese Norway AS.

Det er et stykke norgeshistorie som sitter og snakker sammen. De forteller om de ulike epokene; råjernsverket, omstillinga med Norsk Ferrokrom, før Elkemtida, og nå Vale Manganese Norway (Vale). Først vil de dvele ved den aller første, nemlig slutten av 40-tallet og anleggstida ved A/S Norsk Jernverk.

– Vi har jobbet med de som bygde jernverket, og det er vi stolte av. De første måtte gjøre de verste tjuvstykkene, og har de beste historiene, og de historiefortellingene er det kun vi som kan videreformidle nå, sier Johan Eilertsen, inne i sitt 36. år innenfor porten.

Første ausa

En av historiene handler om da den aller første råjernsausaa skulle tappes. Anleggstida startet i 1947, og i 1955 var det klart for produksjon på råjernsverket. Folk på skiftet stod samlet rundt ausa og Anton Iversen ble beordret til å sette seg i krana. I ettertid kom det fram at Iversen aldri hadde prøvd å operere ei vanlig heisekran. Men det gikk godt. Ingen ble skadet, selv om folk stod på steder der det i dag er strengt forbudt å oppholde seg.

– Det var ikke noe som het HMS, den gangen. Alle var klar over at det gikk med menneskeliv, og vi aksepterte det, forteller Gunnar Kildal, i dag hovedverneombud på Vale.

Brannskader var svært vanlig og det var få restriksjoner. Shorts og bar overkropp var vanlig i sommermånedene. Og det var titt og ofte at de ansatte var uheldige og fikk seg en varm smak av jern.

– En del var cowboyer og la opp til at man skulle brenne seg litt. Man skulle ikke klage, men man fikk derimot anerkjennelse for å være tøff om man fikk seg en liten forbrenning, forteller Arnt Vagle, notert med 37 år med samme garderobeskap.

Johann Eilertsen, Arnt Vagle, Kjell-Olav Aslaksen, Gunnar Kildal og Viktor Johansen har mange minner å dele fra ei lang fartstid i Ranaindustrien.

I gode og onde dager

Viktor Johansen jobber ved sin første og siste jobb. Han har 43 års ansiennitet og husker godt timelønna de første årene: kr 3,25. Han har hatt et tøft, men rikt arbeidsliv med godt kameratskap. Nå mener han det får holde og får støtte fra kameraten:

– Har man jobbet her i 30 år skulle man blitt hevet stein etter, hvis man kom i nærheten av industriparken, mener Arnt Vagle.

Han referer mest av alt til de tøffe takene den jevne arbeider har hatt opp gjennom årene. Det var hardt fysisk arbeid og til tider med livet som innsats. Mytene om at det var dårlig arbeidskultur med litt jobb og mye "bolsing", nyanserer de fem. De skjønner hvordan mytene har oppstått, for etter at ausa

var tømt, måtte arbeiderne vente. Tida ble brukt til transport og renhold. Det var stort sett manuelt arbeid, og i dag er det langt større effektivitet. De forteller om en arbeidsplass de alltid har

Malm har det til tider vært dårlig med, men vitser og gode historier er ingen mangelvare, forteller Arnt Vagle.

vært glad i, men aldri fikk lov å være stolte av.

– Når vi var utenbys så vi i gulvet og ville helst ikke fortelle hvor vi jobbet, og kommentarer om sugerør i statskassa gjorde at vi ikke kjente oss stolte av hvor vi kom fra, forteller Arnt Vagle.

Det er ikke første gang de har diskutert hvordan jernverkseventyret faktisk kunne vist bedre økonomiske resultater enn det faktisk ble, og de konkluderer med at etterpåklokskapens kunnskap er den beste. De mener rentekostnadene for elektrisk kraft ble store og er en av grunnene til at det år etter år var røde tall, bortsett fra en periode på begynnelsen av åttitallet.

– Om Glomfjordkrafta hadde blitt bygd ut som planlagt og benyttet i Rana,

og vi hadde lagd plateprodukt slik at vi kunne levert til en voksende skipsindustri, da hadde Stortinget oppnådd mer enn de forventet – både sysselsetting og god inntjening, tror Johan Eilertsen.

Vanskelige tider

I 1988 vedtok Stortinget å legge ned den malmbaserte løypa, og omstillinga begynte like etter.

Til nå har samtalen vært preget av gode minner, ettertenksomhet, analyser og et lass med humor. Men når omstillinga nevnes, kommer det for første gang negative kommentarer fra

"70-tallskameratene".

– Hele perioden var kaotisk. Finn Kris-

tensen og kompisene til kompisene hans kom inn som innleide konsulenter og oppførte seg som småkonger som hadde peiling på alt. Det motsatte var tilfellet. Det var mennesker som ikke hadde noen kunnskap om denne type industri og det førte ikke med seg mye godt. Det var ei ubehagelig tid, oppsummerer Johan Eilertsen, og de andre nikker samstemt.

– Men julegaver, det fikk vi, sier Viktor Johansen med et smil. Norsk Ferro-krom var konkurs, men julegavene tok de seg tid til å dele ut. Heldigvis var nyttårgaven langt hyggeligere.

Nyheten på nyåret var at verket skulle startes igjen med nye eiere. Arbeiderne jobbet for boet fram til sommeren, og Elkem fikk overta alt og startet

opp sommeren 1992. Mange var redde for de nye eierne. Elkem hadde dårlig rykte fordi de ved tidligere anledninger viste at de var lite villige til å investerte i bedrifter, men stakk av med overskuddet. I ettertid mener alle fem at Elkem bidro til mye positivt, ikke minst innenfor HMS, og med system, orden og struktur.

– Elkem hadde et blandet rykte, men det var solide, proffe folk som stilte krav og som tok HMS alvorlig. De ga opp da tilgangen til malm ble vanskelig etter tolv års drift, forteller Gunnar Kildal.

I flere år var malmen vanskelig tilgjengelig og selv om ordrene var underveis i retning Mo havn, kunne skipene gjøre om kursen, hvis de fikk tilsagn om høyere pris et annet sted.

– Det var mer enn en gang at det reiste utsendinger med en koffert full av dollar slik at skipet styrte etter opprinnelig kurs og kom til Mo til slutt, forteller Kjell-Olav Aslaksen.

Det var vanskelige tider og igjen var det usikkerhet om arbeidsplassene. Fra 2002 til 2003 var det stopp. 15 mann fikk jobb på Aluminiumsverket i Mosjøen, mens andre ble oppsagt.

– Jeg fikk telefon samme dag som jeg skulle underskrive fast kontakt på Aluminiumsverket i Mosjøen med beskjed om at jeg sannsynligvis fikk tilbake min gamle jobb fra 1. juni 2003. Det var et vanskelig valg i så usikre tider, men jeg hadde is i magen og det ordnet seg, forteller Vagle.

I mars 2003 kjøpte selskapet som nå heter Vale Manganese Norway AS boet for småpenger. Norge skulle forsyne Europamarkedet med manganlegeringer. Til forskjell fra tidligere sørger Valekonsernet for tilgang til malm.

Valekonsernet er også rammet av trange tider på grunn av den verdensomfattende krisa, slik som resten av Rana og verden.

– For hver arbeidsplass vi taper på Vale så forsvinner det tre rundt oss, oppsummerer kameratgjengen. De berømmer eierne for å ha langsiktig perspektiv og is i magen. Av 31 ovner i morselskapet Vale, er det bare de to i Mo i Rana som er i drift. Grunnen til dette er at det brasilianske markedet er rammet ekstra hardt og Europa har hittil klart seg best. Avdelingen i Rana forsyner nettopp Europa med manganlegeringer. Den humørfylte gjengen ser

ned i kaffekoppene med en bekymret mine og enes om at situasjonen er veldig, veldig alvorlig. Stålinndustrien tar lange vedlikeholdsstanser og Vale har ingen å levere til. De vet at å produsere for lager er umulig. De fem undrer om det er en dypere bølgedal enn de noen gang har opplevd, og at den kanskje kan bli mer langvarig.

– Det er mulig det isteden blir bratt oppgang, og da er vi godt rustet, sier Vagle og de andre nikker optimistisk.

– Det bor folk her i nord som tror det blir bra sommer hvert år, flirer Vagle. Og fem av dem sitter samlet rundt et bord og mimrer og gamle dager og ser

framover. 70-tallskameratene har levd et arbeidsliv der det stadig har vært trussel om onde dager. De har tålt det. Igjen og igjen. Og de er ikke blitt pessimistiske av opplevelsene. De ser lyspunkter også i dagens finanskriser. For det blir gode dager igjen. De har tross alt 196 års erfaring med at det ordner seg.

KHMS-koordinator Kjell-Olav Aslaksen begynte på stålvirket i 1964. Han har jobbet i Ranaindustrien i 45 år. Bildet er fra 1990-tallet.

Johan Eilertsen begynte som metallurg ved Norsk Jernverk i 1973, noe som gir ham en fartstid på 36 år. Her et bilde fra 1990-tallet.

NOEN AV 70-TALLSKAMERATENE VED VALE MANGANESE NORWAY:

NAVN - STILLING - ÅR BEGYNT VED NORSK JERNVERK

- Kjell Olav Aslaksen - KHMS-koordinator - 1964**
- Viktor Johansen - operatør ildfast - 1966**
- Roy Johansen - operatør skift B - 1969**
- Harald Antonsen - førsteoperatør skift E - 1971**
- Arnt Vagle - assistent - 1972 (1988)**
- Gunnar Kildal - hovedverneombud - 1973**
- Charles Elvebakk - operatør skift D**
- Johan Eilertsen - metallurg - 1973**
- Steinar Rausandaksel - operatør skift B (sinterverk) - 1974**
- Johnny Eng - operatør skift C - 1974**
- Roald Hamlot - operatør skift D - 1974**
- Judith Sivertsen - førsteoperatør skift B - 1975**
- Helge Andersen - førsteoperatør ildfast - 1975**
- Petter Kristensen - operatør skift D (sinterverk) - 1976**
- Stig Andersen - operatør skift E - 1976**
- Geir Bergeng - operatør skift B - 1977**
- Leif Ove Skotnes, operatør skift D, 1977**
- Arnt Jensen - førsteoperatør skift A - 1978**
- Emil Straumdal - operatør skift E - 1978**
- Morten Langvatn - operatør knuser - 1978**
- Harry Monsen - varemottak - 1979**
- Jan Arvid Hagavei - operatør gass-/vannrens - 1979**
- Asbjørn Storvoll - operatør skift A (sinterverk) - 1979**